

33. Informazioni sul corso – Regolamento 2021. Corso di laurea in Economia del turismo. Sbocchi occupazionali e professionali. (2021). Retrieved from: <https://www.econ.unipg.it/didattica/assisi/laurea-in-economia-del-turismo/info-economia-turismo-assisi?idcorso=175&annoregolamento=2021&tab=PRO> (Last accessed: 10.09.2021) [in Italian].
34. Sbocchi professionali. Retrieved from: <http://www.disfor.unict.it/it/corsi/l-15-st/sbocchi-professionali> (Last accessed: 10.09.2021) [in Italian].
35. The University. Retrieved from: <https://www.unict.it/en/university/university> (Last accessed: 10.09.2021) [in English].
36. Universities in Italy. Retrieved from: <http://www.miur.it/guida/capitolo4.htm> (Last accessed: 11.09.2021) [in English].
37. The Magna Charta of the European Universities. Retrieved from: <http://www.magna-charta.org/resources/files/the-magna-charta/> (Last accessed: 12.09.2021) [in English].
38. Rozvytok instytutu inochoho potentsialu universytetiv u konteksti hlobalnoho liderstva. [Development of institutional capacity of universities in the context of global leadership]: kolektyvna monohrafiia. Avt. kol.: Ye. Baldzhy, I. Drach, S. Kalashnikova, O. Kovalenko, S. Kurbatov, N. Nevmerzhytska, O. Palamarchuk, V. Riabchenko, L. Chervona; za zah. red. S. Kalashnikovoi. K.: Instytut vyshchoi osvity NAPN Ukrainy, 2017. 205 s.

УДК378:373.091.12.011.3-051:005.336.6

DOI 10.25128/2415-3605.21.2.24

АНАТОЛІЙ КІБИШ

<https://orcid.org/0000-0002-7078-3085>

ast39new@wp.pl

PhD доктор педагогіки

Ольштинська вища школа

вул. Ягеллонська, 59, м. Ольштин, Польща

ДАРИУШ ЮРЧАК

<https://orcid.org/0000-0003-3548-9574>

dariusz_jurczak@wp.pl

PhD доктор соціології

Ольштинська вища школа

вул. Ягеллонська, 59, Ольштин, Польща

ПРОБЛЕМА ПРЕСТИЖНОСТІ ПРОФЕСІЇ ПЕДАГОГА СЕРЕД СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНІ

Основною метою дослідження є спроба привернути увагу наукової громадськості до проблеми престижності професії педагога на тлі сформованої в сучасному суспільстві думки про низький рівень інтелекту абітурієнтів педагогічних ВНЗ. Ця проблема актуальна сьогодні для багатьох європейських країн, у т. ч. для Польщі, де проведений перший етап дослідження. Приведені дані подані в порівнянні з аналогічною ситуацією в Україні, що дозволяє зробити висновок про падіння престижу педагогічної професії як загальноєвропейського тренду (щодо країн Східної Європи). Результати дослідження спростовують загальноприйнятту думку про низький рівень інтелекту у студентів педагогічних ВНЗ. Більшість з них мають середній та високий рівень (згідно з тестом Равена), що, однак не має прямого впливу на престижність педагогічної професії. Більше половини опитуваних студентів не мають наміру працювати за обраною спеціальністю, але вважають педагогічну освіту престижною для подальшої кар'єри поза школою.

Ключові слова: інтелект, інтелектуальна сфера індивідуальності, престиж педагогічної професії, рівень розвитку інтелекту.

ANATOLY KIBYSH

PhD Doctor of Pedagogic

Olsztyn Higher School

59 Jagiellońska Str., Olsztyn, Poland

PRESTIGE OF THE TEACHING PROFESSION AND THE LEVEL OF INTELLIGENCE DEVELOPMENT AMONG STUDENTS PEDAGOGICAL UNIVERSITIES

The main purpose of this study is an attempt to draw the attention of the scientific community to the problem of the prestige of the teaching profession against the background of the opinion that has developed in modern society about the low level of intelligence of applicants of pedagogical universities. This problem is relevant today for many European countries, including Poland, where the first stage of research was conducted. A wide range of studies conducted by scientists from Poland, Ukraine and Russia (a list of names is given in the text of the article) indicates the continuing interest of the scientific community in the problem of the prestige of the teaching profession. However, there are not enough publications linking the prestige of the profession and the intelligence of students studying in this direction in the scientific environment. Most publications on this topic do not have scientifically confirmed facts, but are based only on emotions and public perception of the problem. Therefore, we decided to conduct a number of studies in the universities of the three listed countries in order to confirm or decline the prevailing opinion about the low intellectual development of applicants of pedagogical universities. Our research (the first stage) was conducted on the basis of the Warsaw University of Natural Sciences among first-year students studying in the direction of "Pedagogy" using survey as a research method, in particular the Raven test. The article publishes only partial results of research conducted at this Polish higher educational institution, which, nevertheless, allow us to refute the thesis about the low level of intellectual development among students of pedagogical directions. These data are presented in comparison with the similar situation in Ukraine and Russia, which allows us to conclude that the prestige of the teaching profession as a pan-European trend is falling (in relation to the countries of the Eastern Europe). The research results also contradict the generally accepted opinion about the low level of intelligence among students of pedagogical educational institutions. Most of them have an average and high level (according to the Raven test), which, however, does not directly affect the prestige of the teaching profession. More than half of the respondents do not intend to work in their primary specialty, but consider pedagogical education prestigious for further career outside of school.

Keywords: *intelligence, intellectual sphere of individuality, prestige of the teaching profession, level of intelligence development (among Polish students).*

Професія педагога на протязі століть була надзвичайно важливою і престижною. Педагог, як прийнято вважати в людському суспільстві, – це людина зі спеціальною підготовкою, що теоретично і практично зайнята навчанням та вихованням підростаючого покоління. І часто саме від педагога залежить, яким буде наше майбутнє. Однак ставлення до педагога з плином часу змінюється далеко не в кращий бік.

В останні роки в ряді країн Європи спостерігається зниження інтересу молоді до отримання педагогічної освіти. Пов'язано це передусім з падінням престижу професії педагога.

На сьогоднішній день, за даними ЮНЕСКО, кількість вчителів на планеті перевищує 60 мільйонів і продовжує зростати. Це означає, що можливість отримати елементарну освіту мають все більше і більше дітей в різних країнах світу [27]. Але разом з тим престижність професії падає. Розглянемо означені проблеми на прикладі сусідніх країн Східної Європи з близькими показниками в галузі освіти – Польщі та України. Різні аспекти проблеми падіння престижу педагогічної діяльності розглядаються в дослідженнях ряду науковців названих вище країн, серед них: Н. Лук'янець, О. Сидоренко, О. Гаврилова, С. Лагун, А. Коломієць, І. Елліс, С. Юткало, Т. Близнюк, В. Бондаренко, А. Тил, Д. Вальчак, А. Самсель, А. Розновська, І. Гембальчик, Б. Фединь, Є. Завіша, Е. Бухціч, Г. Шайна, В. Цинарський, М. Пашковська, Є. Шемпрух, Є. Сайдера, Т. Сенкевич, Г. Ігнатовський та ін.

Метою статті є виявлення рівня інтелектуального розвитку студентів першого курсу, які навчаються за напрямом «педагогіка» в вищому навчальному закладі Польщі, що повинно було підтвердити або спростувати гіпотезу про низький рівень інтелекту абітурієнтів, які вступають до педагогічних ЗВО, про що досить часто пишуть в польських (як і українських) засобах масової інформації, заявляючи про неprestижність професії педагога.

За даними на початок 2018/19 навчального року, опублікованими системою освітньої інформації Польщі, в країні працювали 702 595 вчителів. На початок 2008/09 навчального року їх було 656 659. Це означає, що нині вчителів на 7 % більше, ніж 10 років тому. Що стосується кількості учнів, то останні наявні дані Головного статистичного управління показують, що в 2017/18 навчальному році було 4 905 435 учнів, а 10 років тому їх було 6 025 650, що на 18,6 % більше [3]. Отже, ми бачимо тенденцію до зменшення кількості учнів, але разом з тим підвищення кількості вчителів. Таким чином, потреба в педагогічних кадрах в Польщі зростає. Однак, слід зауважити, що зростання кількості педагогів, ніяк не вплинуло на престижність професії: серед 10 найбільш затребуваних професій майбутнього професії педагога немає [6].

У 2019/20 навчальному році в польських університетах навчалось 1,2 млн студентів [12]. На педагогічних напрямках, як і в більшості країн Європи, навчаються переважно дівчата [11]. Всього в сучасній Польщі навчальними закладами пропонується 26 різних спеціалізацій педагогіки [8]. Тільки у Варшаві педагогічні напрямки відкриті в 59 вищих навчальних закладах [7]. Приведені дані свідчать про високу зростаючу потребу держави в спеціалістах з різних галузей педагогіки. А тому всі навчальні заклади, що реалізують педагогічні напрямки, зацікавлені в постійному щорічному поповненні новими студентами.

В школах України ситуація практично не відрізняється від описаної вище. «У школах бракує вчителів, ніхто не погодиться йти на такі гроші, та ще й вигрібати таке навантаження. І так, ми намагаємося якось підбирати персонал, але насправді, гідних вчителів дуже і дуже мало. Доводиться брати спеціалістів, які часто не мають ані досвіду, ані особливого зацікавлення в роботі» - говорить директор однієї з українських шкіл [27].

За даними опитування, кожен третій випускник школи в Києві називає професію вчителя нецікавою і безперспективною. У селах історія, звісно, дещо інша – там лише 28% вважають, бути вчителем – значить, не мати майбутнього [33]. Більшість старшокласників впевнені, що крім низької заробітної платні, праця вчителя тяжка, а тому слід вибрати іншу професію, де можна менше працювати і більше заробляти [22].

Згідно з дослідженнями Тетяни Близнюк, 69,0 % сьгоднішніх старшокласників були переконані, що педагог на даний час не має належних умов для освіти й самореалізації, зокрема, стосовно використання сучасних інформаційних технологій, не здатний дати відповіді на всі запитання учнів через брак джерел такої інформації [13, с. 73], тобто дана професія не дає можливості для розвитку особистості і не є перспективною.

За шкалою престижності професій С. Стукало та С. Оксамитної професія вчителя зайняла 19 позицію з 31 [29, с.396].

Отже, вважається, що інтелектуальний рівень абітурієнтів педагогічних ВНЗ свідомо нижче, ніж вступників до будь-яких інших вищих навчальних закладів і поступають до них лише ті, хто не має шансів на вступ на інші спеціальності. А професія вчителя уже не один рік підряд вважається в Україні неперспективною [14]. Немає педагогічних професій і в переліку перспективних на 2021-2025 роки [23].

Водночас аналіз діяльності провідних педагогічних університетів показує, що загальноприйняте твердження про низький інтелектуальний рівень вступників до них принаймні не відповідає дійсності. Серед найкращих ВНЗ України в галузі педагогіки список очолює Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Друге почесне місце дісталось Південноукраїнському національному педагогічному університету імені К. Д. Ушинського [21].

Хто вони, сьгоднішні студенти педагогічних вишів? Що вплинуло на їх вибір професії? Відповіді на поставлені питання нам допомогли студенти педагогічних напрямків одного з найбільш престижних польських ВНЗ – Варшавського університету природничих наук. Так, як ситуація з престижем педагогічної професії в Польщі подібна до ситуації в Україні, нами було прийнято рішення провести дослідження рівня розвитку інтелектуальної сфери у студентів названого університету, а в наступні роки провести аналогічні дослідження педагогічних напрямків навчання уже в українських вишах. Порівняння отриманих даних дозволить нам відповісти на питання, чи дійсно рівень розвитку інтелекту у студентів педагогічних вузів перебуває на більш низькому рівні, ніж у студентів, які навчаються на інших напрямках, а також порівняти рівень розвитку інтелекту у польських і іноземних студентів сусідніх країн.

Ще одне завдання дослідження - виявити ступінь впливу рівня інтелекту на вибір професії і мотивацію до навчання.

У своїй публікації ми представляємо лише попередні результати досліджень й окремі висновки. Для завершення досліджень потрібен певний час і складна робота, яка обов'язково буде завершена. Тому на даному етапі досліджень ми намагаємося лише привернути увагу до проблеми і ініціювати більш глибоке її вивчення. Розвиток сучасного суспільства неможливий без ефективної освітньої системи. Відповідно побудова такої системи потребує високоінтелектуальних кваліфікованих педагогів. Тільки на таких умовах можливий прогрес.

То як же виглядає справа зі студентами педагогічних вишів в Польщі? Що відомо про рівень інтелекту майбутніх вчителів сусідньої країни? Наскільки престижна у них педагогічна діяльність?

Чисельність студентів вишів у сучасній Польщі на кінець 2020 р. складала близько 1,2 млн осіб [2]. В даний час в педагогічних вищих навчальних закладах країни навчається 39,9 тис. осіб. Польща – країна з традиційно розвиненим сільським господарством. Кожен третій польський студент родом з сільської місцевості, тому найчастіше такі молоді люди вибирають сільськогосподарські університети, ВНЗ силових структур і управління, а також педагогічні університети [10]. Таким чином, престижність педагогічних спеціальностей у польських студентів є досить високою. Однак це зовсім не значить, що престиж професії вчителя в країні настільки ж високий, як напрямок навчання для студентів.

Проведені нами дослідження у Варшавському університеті природничих наук у відділі соціології та педагогіки в групах студентів, що навчаються на педагогічних напрямках, дозволили нам виявити рівень інтелектуального розвитку майбутніх польських педагогів. Результати підтверджують тезу, що отримати педагогічну освіту в Польщі прагнуть дійсно здібні, обдаровані і цілеспрямовані молоді люди, хоч далеко не всі з них збираються працювати за вибраною професією. Всього в наших дослідженнях під керівництвом доктора філософії Варшавського університету природничих наук Терези Завойської взяло участь 87 студентів першого курсу, що навчаються по напрямку «Педагогіка».

Дослідження інтелектуальної сфери особистості є предметом досліджень багатьох польських і зарубіжних вчених. З цією метою розроблені і застосовуються різні методики.

Основним методом дослідження інтелектуальної сфери студентів одного з провідних польських вузів нами був використаний тест Равена («Шкала прогресивних матриць»). Цей тест призначений для діагностики рівня інтелектуального розвитку і оцінює здатність до систематизованої, планомірної, методичної інтелектуальної діяльності (логічність мислення) [30]. Тест теоретично обґрунтований, однозначно інтерпретуємий, його оцінка мінімально залежить від відмінностей в освіті, походження і в життєвому досвіді людей, що в нашому випадку було важливо, так як студентські групи формувалися з випускників шкіл різних регіонів, жителів міст і сіл.

Передусім представити результати дослідження, необхідно з'ясувати значення використаних нами понять.

Перш за все, це поняття «інтелект» та «інтелектуальна сфера особистості».

Рівень розвитку інтелектуальної сфери у студентів в значній мірі визначає їх мотивацію до навчання та їх успіхи в процесі навчання. Тому вкрай важливим видається завдання розвитку інтелектуальної сфери студентів в процесі їх навчання у виші. Однак, перш ніж приступити до розвитку, необхідно вміти діагностувати рівень інтелекту, визначити вихідні точки його розвитку.

Можливості педагогічної діагностики в сучасній педагогіці досить широкі. Тому дослідники вибирають інструментарій і методи дослідження, виходячи з поставлених цілей і завдань.

Нижче представлені дані першого етапу нашого дослідження. Всі опитані студенти польського ЗВО перебували у віковій групі від 17 до 30 років. Серед опитаних 10,34 % становили студенти чоловічої статі та 89,66 % – жіночої. За ступенем розвитку інтелекту студенти розподілилися так (табл. 1).

Рівень розвитку інтелекту у студентів, що навчаються за напрямком «Педагогіка»

Отриманий результат	Ступінь інтелекту	Підсумок % респондентів
95% і більше	Особливо високорозвинений інтелект	0
75–94%	Неабиякий інтелект	78,16
25–74%	Середній інтелект	21,84
6–24%	Інтелект нижче середнього	0
5% і менше	Дефектна інтелектуальна здатність	0

Джерело: опрацювання власне авторів.

Рівні інтелектуальних здібностей першокурсників відповідно до їх IQ представлені в наступній таблиці (відповідно до тесту Равена):

Таблиця 2

Рівні інтелектуальних здібностей студентів педагогічного напрямку

IQ випробовуваного	Рівень інтелекту	% випробовуваних
вище 140	Неабиякий, видатний інтелект	0
121–140	Високий рівень інтелекту	2,3
111–120	Інтелект вище середнього	27,6
91–110	Середній рівень інтелекту	66,6
81–90	Інтелект нижче середнього	2,3
71–80	Низький рівень інтелекту	1,2
51–70	Легка ступінь недоумства	0
21–50	Середня ступінь недоумства	0
0–20	Тяжка ступінь недоумства	0

Джерело: опрацювання власне авторів.

Таким чином, з представлених досліджень випливає, що переважна більшість випробовуваних студентів (96,5 %) мають середній рівень інтелекту або вище. Це дозволяє повною мірою формувати необхідні компетенції, вибудовуючи навчальний процес згідно з вимогами Європейських стандартів вищої освіти та потребами польського суспільства.

Тобто сьогоднішні польські студенти за рівнем свого інтелектуального розвитку цілком готові не тільки до освоєння відповідних дисциплін, а й до багатогранної і складної педагогічної діяльності, що спростовує твердження про низький рівень інтелекту абітурієнтів педагогічних ВНЗ.

Одночасно дослідження показали, що далеко не всі студенти-першокурсники польського ВНЗ збираються пов'язати своє життя з педагогікою, а вступили до нього лише для здобуття вищої освіти. Таких студентів виявилось трохи більше 52 %. Тому можна зробити висновок, що рівень інтелекту не є провідним мотивом у виборі майбутнього напрямку навчання у вищому навчальному закладі.

Щодо престижності професії вчителя в Польщі, то в суспільній свідомості роль вчителя позиціонується досить високо. Однак більшість вчителів і певна частина громадськості переконані в падінні престижу професії педагога в останні роки [9, с. 24–43]. Таким чином, у свідомості студентів формується невпевненість в правильності вибору професії педагога та небажання пов'язувати свою долю зі школою. Основними чинниками зниження престижу професії вчителя польські педагоги вважають швидкий розвиток суспільства, підвищення освітнього рівня населення, широке використання інформаційних технологій, особливо в останній час на тлі поширення коронавірусної інфекції, що призвело до зменшення ролі педагога як джерела знань, а значить і до зниження авторитету професії вчителя в суспільстві [9, с. 33]. Аналогічні дослідження проводилися і в ряді інших країн і так само підтвердили падіння престижу педагогічної професії [4].

На цьому тлі дивовижними здаються результати прийому в 2020 р. до педагогічних ВНЗ. В педагогічні виші України на спеціальність «Середня освіта» було подано 62 тис. заяв, а сама спеціальність стала п'ятою в рейтингу найпопулярніших спеціальностей в Україні [24].

ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ І МАЙСТЕРНІСТЬ ПЕДАГОГА

Виходячи навіть з часткових даних дослідження і кількості бажаючих вступити до педагогічних вишів, можна зробити однозначний висновок про престижність педагогічної освіти (але не професії) як в Польщі, так і за її східними кордонами.

Отже, педагогічна освіта є престижною і відкриває перед випускниками педагогічних ВНЗ широкі можливості в побудові майбутньої кар'єри, але найчастіше не зв'язаної з педагогічною діяльністю.

ЛІТЕРАТУРА

1. 1,2 mln studentów uczy się w Polsce. URL: <https://www.prawo.pl/student/liczba-studentow-w-polsce-1-2-mln,498019.html>
2. Dworczyk M. Jak zmieniała się liczba uczniów i nauczycieli w Polsce? URL: <https://demagog.org.pl/wypowiedzi/jak-zmieniala-sie-liczba-uczniow-i-nauczycieli-w-polsce/>
3. Fuller C., Goodwyn A. & Francis-Brophy E. (2013) Advanced skills teachers: professional identity and status, *Teachers and Teaching*, 19:4, 463–474, DOI: 10.1080/13540602.2013.770228
4. Ilu jest nauczycieli w Polsce? URL: <https://www.zadluzenia.com/liczba-nauczycieli-w-polsce/>
5. Martyński W. Najbardziej poszukiwane zawody przyszłości (Ranking Top 10). URL: <https://interviewme.pl/blog/zawody-przyszlosci-najbardziej-poszukiwane>
6. Największy wybór studiów pedagogicznych w Warszawie. URL: https://www.otouczelnie.pl/miasto_dzial/433/Studia-pedagogiczne-Warszawa
7. Opinie o uczelniach URL: https://www.otouczelnie.pl/miasto_dzial/433/Studia-pedagogiczne-Warszawa
8. Smak Magdalena, Walczak Dominika. Prestiż zawodu nauczyciela w percepcji nauczycieli i byłych nauczycieli // *Edukacja* 2015, 2 (133).
9. Studentów coraz mniej. URL: <https://glos.pl/studentow-coraz-mniej>
10. Szkolnictwo wyższe i jego finanse w 2019 roku. URL: <https://forumakademickie.pl/szkoly-wyzsze/szkolnictwo-wyzsze-i-jego-finanse-w-2019-roku/>
11. W roku akademickim 2019/20 w Polsce studiowało ponad 82 tysięcy cudzoziemców. URL: <https://warsawnow.pl/w-roku-akademickim-2019-20-w-polsce-studiowalo-ponad-82-tys-cudzoziemcow>
12. Близнюк Т. Модель особистості сучасного педагога очима старшокласників. *Молодь і ринок*. 2015. № 2 (121). С. 70-74.
13. Варфоломєєва Аліна. Українці назвали найбільш та найменш престижні професії. URL: <https://www.epochtimes.com.ua/ukraine/society/ukrayintsi-nazvaly-naybilsh-prestyzhni-profesiyi-117962.html>
14. Кращі педагогічні вузи України. URL: <https://education.profitworks.com.ua/uk/rejting-vuzov-ukrainy-2/luchshie-pedagogicheskie-vuzy-ukrainy>
15. Куди вступати: найперспективніші професії 2021-2025 років. URL: https://poprofessii.in.ua/uk/kudi_vstupati_najperspektivnishi_profesii_20212025_rokiv
16. Найпопулярніші виші та спеціальності у 2020 році – результати вступної кампанії URL: <https://osvitoria.media/news/najpopulyarnishi-vyshi-ta-spetsialnosti-u-2020-rotsi-rezultaty-vstupnoyi-kampaniyi/>
17. Професія для «невдах»: чому падає престиж учителів. URL: <https://proshkolu.com/profesiya-dlya-nevdah-chomu-padaye-prestyzh-uchyteliv/>
18. Стукало С., Оксамитна С. Динаміка престижності професій і занять в українському суспільстві. *Соціальні виміри суспільства: зб. наук. праць* / гол. ред. М. Шульга. К.: Ін-т соціології, 2013. Вип. 5 (16). С. 392–406.
19. Тест Равена. Шкала прогрессивных матриц. URL: <https://psycabi.net/testy/717-test-ravena-progressivnyue-matritsy-raven-progressiv-matrices-metodiki-dlya-diagnostiki-intellekta-vzroslykh>
20. Топ-10 найбільш та найменш популярних спеціальностей у 2017 році. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2017-09-14-top-10-najbilsh-ta-najmensch-populyarnix-speczialnostej-u-2017-roczy>
21. Шепеля В. Чи є престижною професія педагога: думки любомльських вчителів. URL: <https://lyuboml.rayon.in.ua/news/334407-chi-e-prestizhnoiu-profesiia-pedagoga-dumki-shatskih-ta-liubomlskih-vchiteliv>

REFERENCES

1. 1,2 mln studentów uczy się w Polsce. URL: <https://www.prawo.pl/student/liczba-studentow-w-polsce-1-2-mln,498019.html> (data zvernennia: 07.03.2021)[1.2 million students study in Poland]
2. Dworczyk Michał. Jak zmieniała się liczba uczniów i nauczycieli w Polsce? URL: <https://demagog.org.pl/wypowiedzi/jak-zmieniala-sie-liczba-uczniow-i-nauczycieli-w-polsce/> (data zvernennia: 12.07.2021) [How has the number of students and teachers changed in Poland?].

3. Fuller C., Goodwyn A. & Francis-Brophy E. (2013) Advanced skills teachers: professional identity and status, *Teachers and Teaching*, 19:4, 463-474, DOI: 10.1080/13540602.2013.770228.[Advanced skills teachers: professional identity and status]/
4. Ilu jest nauczycieli w Polsce? URL: <https://www.zadluzenia.com/liczba-nauczycieli-w-polsce/> (data zvernennia: 12.07.2021) [How many teachers are there in Poland?].
5. Martyński Wojciech. Najbardziej poszukiwane zawody przyszłości (Ranking Top 10). URL: <https://interviewme.pl/blog/zawody-przyszlosci-najbardziej-poszukiwane> (data zvernennia: 21.07.2021) [The most sought after professions of the future (Top 10 Ranking)].
6. Największy wybór studiów pedagogicznych w Warszawie URL: https://www.otuczelnie.pl/miasto_dzial/433/Studia-pedagogiczne-Warszawa (data zvernennia: 13.07.2021) [The largest selection of pedagogical studies in Warsaw]
7. Opinie o uczelniach URL: https://www.otuczelnie.pl/miasto_dzial/433/Studia-pedagogiczne-Warszawa (data dostępu: 13.07.2021)[Opinions about universities].
8. Smak Magdalena, Walczak Dominika. Prestiż zawodu nauczyciela w percepcji nauczycieli i byłych nauczycieli // *Edukacja* 2015, 2 (133). [The prestige of the teaching profession as perceived by teachers and former teachers].
9. Studentów coraz mniej. URL: <https://glos.pl/studentow-coraz-mniej> (data zvernennia: 07.03.2021) [Less and less students].
10. Szkolnictwo wyższe i jego finanse w 2019 roku. URL: <https://forumakademickie.pl/szkoly-wyzsze/szkolnictwo-wyzsze-i-jego-finance-w-2019-roku/> (data zvernennia: 13.07.2021) [Higher education and its finances in 2019].
11. W roku akademickim 2019/20 w Polsce studiowało ponad 82 tysięcy cudzoziemców. URL: <https://warsawnow.pl/w-roku-akademickim-2019-20-w-polsce-studiowalo-ponad-82-tys-cudzoziemcow> (data dostępu: 12.07.2021) [. In the 2019/20 academic year, over 82,000 foreigners studied in Poland].
12. Blyzniuk Tetiana. Model osobystosti suchasnoho pedahoha ochyma starshoklasnykiv // *Molod i rynek – 2015, №2 (121)*, – s. 70-74.[The personality model of a modern teacher through the eyes of high school student].
13. Varfolomieieva Alina. Ukraintsi nazvaly naibilsh ta naimensh prestyzhni profesii. URL: <https://www.epochtimes.com.ua/ukraine/society/ukrayintsi-nazvaly-naybilsh-prestyzhni-profesiyyi-117962.html> (data zvernennia: 25.06.2021)[Ukrainians named the most and least prestigious professions].
14. Krashchi pedahohichni vuzy Ukrainy. URL: <https://education.profitworks.com.ua/uk/rejting-vuzov-ukrainy-2/luchshie-pedagogicheskie-vuzy-ukrainy> (data zvernennia: 13.07.2021) [The best pedagogical universities of Ukraine].
15. Kudy vstupaty: naiperspektivnishi profesii 2021-2025 rokov. URL: https://poprofessii.in.ua/uk/kudi_vstupati_najjperspektivnishi_profesii_20212025_rokiv (data zvernennia: 25.06.2021) [Where to apply: the most promising professions of 2021-2025]
16. Naipopuliarnishi vyshi ta spetsialnosti u 2020 rotsi — rezultaty vstupnoi kampanii URL: <https://osvitoria.media/news/najpopulyarnishi-vyshi-ta-spetsialnosti-u-2020-rotsi-rezultaty-vstupnoyi-kampaniyi/> (data zvernennia: 14.07.2021) [The most popular universities and specialties in 2020 - the results of the introductory campaign]
17. Profesiia dlia «nevдах»: chomu padaie prestyzh uchyteliv. URL: <https://proshkolu.com/profesiya-dlya-nevdah-chomu-padaye-prestyzh-uchyteliv/> (data zvernennia: 25.04.2021)[Profession for "losers": why the prestige of teachers is falling]
18. Stukalo S. Dynamika prestyzhnosti profesii i zaniat v ukrainskomu suspilstvi / S. Stukalo, S. Oksamytna // *Sotsialni vymiry suspilstva : zbirnyk naukovykh prats / NAN Ukrainy, In-t sotsiologii ; [hol. red. M. Shulha]. - K. : In-t sotsiologii, 2013. - Vyp. 5 (16). - S. 392-406 : tabl.* [Dynamics of prestige of professions and occupations in Ukrainian society]
19. Test Ravena. Shkala prohressyvnykh matryts. URL: <https://psycabi.net/testy/717-test-ravena-progressivnye-matrytsy-raven-progressiv-matrices-metodiki-dlya-dagnostiki-intellekta-vzroslykh> (data zvernennia: 07.07.2021)[Scale of progressive matrices]
20. Top-10 naibilsh ta naimensh populiarnykh spetsialnostei u 2017 rotsi. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2017-09-14-top-10-najbilsh-ta-najmensch-populyarnix-speczialnostej-u-2017-roczy> (data dostupu: 25.06.2021)[Top 10 most and least popular specialties in 2017].
21. Shepelia Vita. Chy ye prestyzhnoiu profesiia pedahoha: dumky liubomlskykh vchyteliv. URL: <https://lyuboml.rayon.in.ua/news/334407-chi-e-prestizhnoiu-profesiia-pedagoga-dumki-shatskih-ta-liubomlskih-vchyteliv> (data zvernennia: 22.07.2021)[Is the teaching profession prestigious: the opinions of Lyuboml teachers]